

לדופקי בתשובה

בס"ד
עשיק פר' צו
שבת הגדול
שנת תשי"ע לפ"ק
שנה ח'
[כל הזכויות שבויות]

הערות הארות יתקבלו בתשרי
אצל העורך הר' שלמה זוד קליין
מס' הפקס' 00442071836956
07727197313 הפלאפון
המחיל: חברת "גידול תורה"
ש"י בימ"ד דחסידי בעלזא
קי"ל (ד. לונדון י"ד)
בשתיאות: ק"ק מון אומיר שליט"א

אפיית המצות – כמה דינים ומנהגים

הרא"ש היה משתדל במצת מצוה [ומהרי"ל פסק ליהרר כן לכתחלה בכל המצות] ועומד על עשייתה ומזו העוסקים בהם ומטייע בעריכתן, וכן ראוי לכל אדם לעשות להטפל הוא בעצמו במצוה (שו"ע סי' ת"ס סעי' ב', ומשנ"ב סק"ה).

ומהרי"ל בדרשותיו (תיקון המצות) אמר בזה ד' טעמים:
(א) מצוה בו יותר מבשלוהו.

(ב) מצוה נקראת לחם עוני ודרכו של עני שעוסק בעצמו בהכנת הפת.
(ג) כדי שיבטל בעצמו הפירורים בכל פעם טרם יחמיצו.

(ד) משום שבאמר "צרות בשמלותם על שכמם", ואף שהיו להם ישראל במצרים סוסים וחמורים הרבה, מ"מ נשאו המצות על שכמם, לפי שהיתה המצוה חביבה עליהם, ולכן יש לו לאדם לעסוק בעצמו באפיית המצוה כדי להראות חביבותו למצוה, כמו שנהגו אבותינו במצרים.

להגיד לשם מצות מצוה

העורכים יאמרו קודם שיתחילו לערוך שכל מה שיעשו היום בעסק המצות יהי' לשם מצות מצוה, ודי בזה לכל היום, ומ"מ טוב להזכיר מידי פעם בפעם גם תוך כדי עבודה שעושים לשם מצות מצוה (ספר מצות מצוה פ"ז סעי' פ').

שלא להניח המצה אפי' רגע אחד בלי התעסקות

כתב המחבר (תנ"ט סעי' ב') "ואחר שנתעסקו בבצק ונתחמם בידים אם יניחוהו בלא עסק מיד יחמיץ". וכתב במשנ"ב (ס"ק י"ח) "ולפי זה צריך ליהרר מאד לאחר שערכו ורידדו המצה ומניחים אותה לפני המנקה שינקר אותה מיד וגם אחר הניקור יראו לרדותה תיכף לתנור כיון דלאחר שנתעסקו בה מחממת מיד שמסלקין את הידים ממנו, והעולם אין נזהרין בזה כ"כ, ואפשר דמיד דקאמר המחבר לאו דוקא אלא ר"ל שיעור מיעוט, ומ"מ לכתחילה בודאי יש ליהרר מלהניחה כך אפילו רגע אחד אם אפשר" (ועיי' מעדני שלמה עמ' י' בשם הגר"ש אלישיב שליט"א דשיעור מיד היינו דקה אחת, ומאידך בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל הובא שם דאין לזה שיעור קבוע בזמן, אלא כל שהעיסה עומדת באופן שניכר עליה שהיא עזובה מלהתעסק בה חיישנין שמא החמיץ, וזה יותר מדקה אחת אבל לא ברור בדיוק כמה זה).

מה נקרא עסק

עסק מיקרי שלש אותה או מגלגלה בעץ וכהאי גוונא אבל לא כמו שיש נוהגין לדחוק ולבעוט העיסה בעץ במקום אחד דלא מהני זה למנוע מחימוץ בכל העיסה במקום שהעץ אינו דוחק (משנ"ב סי' תנט סק"ב).

נענוע העיסה בידים גורם לחימוץ וחשש חימוץ

כתב המג"א והובא במשנ"ב (תנט סק"ב) דלא מהני במה שמעביר ידיו על המצות ומשפשף, דזה לא מיקרי עסק ואדרבה עוד גרע דמחמם אותה בידיו.

וכבר צווחו קמאי על מה שהרבה טועים ומחשבים את הנענוע של העיסה בידים לעסק, ומצוי שהמגבלים גמרו ללוש כמה עיסות, והמרדדים בשלחן העריכה לא גמרו לרדד, ותוך כדי ההמתנה מגלגלים את העיסה לאט כדי שלא לקלקל צורת העיסה המוכנה לחיתוך, והוא חמור מאוד, כי ע"כ מחממים העיסה בידים ואין זה כלל עסק, ומוטב שישאירו העיסה לזמן מועט בלי עסק כלל מאשר לחממה בידים, ולכן יש למשגיחים להשגיח שישברו העיסה ויחזרו ויגבלו אותה, או ישגיחו שהמגבלים יתעסקו בעיסה ויגבלו אותה עד שיגמרו המרדדים את העיסה שלפניהם (כ"ז בס' מצות מצוה פ"ז הע' ק"ב).

להפשיל שרוולי הבגדים

כל העוסקים במצות יזהרו שלא יגעו שרוולי בגדיהם במצות, וטוב שלא ילבשו שעון בשעת העסק, והמגבל חייב להקפיד על כך (כה"ח סק"ב).

דיבור בשעת אפיית המצות

יש להזהיר המגלגלים שלא ידברו בעת הגלגול שלא ינתז רוק

מפיהם, שהרוק מחמיץ, ועוד שלא יסיחו דעתם (אור לפארו סי' תנ"ט, ילקוט מעם לועז פר' בא, אזהרות אר"י דבי עילאי אות י"ז, סידור ישועות ישראל אות מ"ו).

מחלק העיסות

(א) אם אין כ"כ אנשים עורכין כמו החתיכות שבידו, יתעסק בהם עסק גמור, ולא יניחם בידו אפי' רגע אחד (עפ"י שו"ע תנ"ט ס"ב, וקיצשו"ע סי' ק"י ס"ח).

(ב) לא יקבל המחתיך עיסה אחרת עד שיגמור לחלק העיסה שלפניו כדי שלא יעמוד בלא עסק הראוי שא"א להתעסק בשתי עיסות כאחד (מג"א תנ"ט סק"ז). אלא יתעסק בו הלש עד שיתפנו המגלגלין, ובעו"ה נכשלין בזה (נט"ג פ"כ ס"ו).

(ג) אם נשאר לו טייגעל ממיירע ראשי לצרפה למיירע שניה תוך ח"י מילוט (עפ"י שו"ע סי' תנ"ט סעי' ו').

פירושים הנופלים בעת העבודה

יזהר על הפירושים הנופלים בשעת העבודה שיאספם מיד לתוך העיסה או יזרקם מעל השלחן תיכף שלא ישארו ויחמיצו (חיי"א כלל קכ"ח סב"ב).

הפיכת המצות

יש נזהרין שלא להפוך המצות בעת שמגלגלין אותה (אור ישראל בסדר אפיית המצות אות קכ"ה, וכתב ולא נזכר בשום פוסק רק ישראל קדושים הן וראיתי עפ"י רוב שמקפידין ע"ז). אולם רוב העולם אין מקפידים בזה (עיי' נט"ג פכ"א סל"ד דכן עמא דבר, ולי"ד הגה"צ בעל יוחי יוסף מפאפא והגה"צ מצעהלים זצ"ל, וכע"ז איתא בס' דרכי משה החדש תולדות מהר"ם שיק אות כ"ב).

שלא לשאת המצות ביד לשלחן המנקבים

יש ליהרר שלא לשאת המצות בידים מהשלחן שמגלגלים לשלחן שמנקבים שם, רק ישא על המקלות שמגלגלים וכדומה (ש"ת דברי מלכילא ח"ד סי' כ"א אות כ"ט, עפ"י המג"א).

לגלגל הרעדלעך גם כשאין שם מצה

יש מהדרין לגלגל את כלי הגלגול [רעדלעך] על השלחן גם בעת שהוא פנוי כדי ששיורי הבצק שנדבקו בהכלי לא יהיו בלא עסק (עיי' נט"ג פכ"ד דכן המנהג בבתי האופים החרדים בירושלים).

מיוחד לערב פסח

להיות בחבורה ראשונה

(א) בער"פ יהי' מהזרזין להיות מהראשונים וא"כ כשיש שני חבורות יחדר לילך לאפות בכיתה הראשונה (נט"ג פכ"ב ס"ז, עפ"י מש"כ הד"מ בס' תל"ה סק"ב בשם אר"ז שכן ה' בביהמ"ק שהפסח נשחט בג' כיתות והכת הג' נקרא עצלניות ואמרינן בירושלמי אר"ב, מה אם דבר שמצותו כן אמרת שנקרא כת עצלניות מי שהוא מתעצל במצות על אחת כמה וכמה).

עדיף לומר בנוסח "כל מה שתחמץ יהא הפקר"

(ב) מצוי שמתקלקלות מצות שלימות בשעת הגלגול והאפיה וכדומה, ויש בזה חשש חמץ לכן יאמר בהתחלת האפיה כל מה שתחמץ יהא הפקר שהרי בלשון פירורים והפקר אין זה בכלל (נט"ג פכ"ב ס"א בשם תלמידי חכמים).

להקפיד שיהיו המצות נשרפים קצת כמו חררה

(ג) "ראיתי להרב הגאון הצדיק ר' יהודה גרינוואלד ז"ל מסאקמער בער"פ בשעת אפיית המצות שהקפיד מאוד שיהיו המצות נשרפים קצת, באמרו שכן נהג זקינו החת"ס זצ"ל שהקפיד ע"ז שיהי' כמו חררה" (צנא מלא ספרא עמ' קמו, בשם ס' אוצר יד החיים להגר"ד באב"ד אב"ד בוסקא).

רמז נאה בפסוק שלא לבוא לידי כעס בעת אפיית המצות

כתב בס' שפתי קדושים (פר' כי תשא) בשם הצדיק המפורסם מהר"ם מלינסק ז"ע, שלכן נסמכו הכתובים 'אלקי מסכה לא תעשה לך' 'את חג המצות תשמור' (שמות ל"ד י"ז-י"ח), דהנה מנהג המון עם בשעת אפיית מצות מצוה לכעוס מאוד על העוזרים שאינם מהירין וזרזין ומורים היתר ע"ז והכועס כאילו עובד ע"ז, ומשר"ה כתיב לא תעשה לך ועפ"כ את חג המצות תשמור ע"כ.

